

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

3. Quot fuerint transfactæ horæ à monte Christi vsque ad Resurrectionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

tenebris, maxime cum statim dicat idem Ioannes, eas vidisse lapidem sublatum, quod non poterat fieri sine luce diei: tamen etiam non est verisimile, moratas fuisse in eo itinere usque ad ascensum solis supra horizontem, nimirum tempore duarum horarum. Dicitur ergo, peruenisse *orto iam sole*, quia claritas eius sufficiens aerem illuminabat, quod facilius intelligitur, si cum Augustino legamus, *Oriente iam sole*, quam lectionem Græcus aoristus optime admittit. Hoc autem Marcus diserte explicuit, ut significaret, fuisse illud tempus aptissimum, ut sine errore possent clare conspiciere omnia, quæ in monumento Domini mulieres viderunt. Nisi quis velit dicere cum Petro Chrysologo *serm. 82. Solē, qui præter horam, ut Domino compateretur, abscesserat, claritate, cum resurgeret Dominus, ante tempus occurrisset: & qui, ut suo commoveretur auri, suam meridianam mortificauerat claritatem, ut resurgeret auri suo, euitis tenebris ante lucem erupisset*. Sed hæc secundum quandam exaggerationem, & amplificationem Rehorum, potius quam secundum historie veritatem dicta videntur. Assignata ergo expositio solida est, & tota consentanea D. Tho. hic ad. 3. & infra q. 83. art. 2. ad 4. quam sumpsit ex Aug. lib. 3. de consensu Evangel. c. 24. & eandem sequuntur Beda, Anselm. & alij in Matth. Theophyl. etiam & Græci nobiscum in hoc conueniunt, quod per *vesperam* intelligunt noctem Sabbathi, licet in hora designanda discrepent.

D. Thom.
August.
Beda
Anselm.
Theoph.

Obiectio.

Responsio.

Iansenius vero supra, nonnulla obijcit contra expositionem Augustini, quæ parui momenti mihi videntur. Præcipuū est, quia *vespera Sabbathi* ad Sabbathum pertinebat, tanquam pars eius. Ideo enim *vespera Sabbathi* appellabatur. Ergo non potest proprie explicari de nocte sequenti, sed de fine ipsius diei Sabbathi. Respondetur, quod Sabbathus, licet quoad observationem legalem fineretur in occasu solis tamen naturalis (ut ita dicam) duratione, atque adeo communi loquendi modo protenditur usque ad dimidiam noctem, & ideo tota illa nox propriissime dicitur *nox Sabbathi, seu vespera Sabbathi*. Sicut Exo. 12. *vespera*, in qua Iudæi comedebant agnum, dicitur *vespera decimæ quartæ lunæ*, quia secundum computationem naturalium dierum, ad eam pertinebat, quamuis iuxta computationem legalem spectaret ad decimum quintum diem. Quamuis autem ea pars noctis, quæ est à media nocte usque ad diluculum, iam non pertineat ad naturalem diem Sabbathi: tamē quia continuè succedit priori parti noctis, & vnam noctem cum illa componit, ideo tota illa nox per modum vnius attribui potest præcedenti diei, quamuis interdum illa pars noctis applicetur diei sequenti, quatenus cum eo componit vnum diem naturalem, cuius initium à media nocte sumitur. Notat autem Augustinus, Matthæum nominatim hanc *vesperam* à Sabbatho præcedenti, ut indicaret tempus, in quo, & ex quo licuit mulieribus præparare aromata, aliaque necessaria disponere, ut irent ad monumentum. Vnde facile constat in re & in sensu, parum differre hanc expositionem à prima, solumque esse discrimen in vnius, vel alterius vocis interpretatione.

Nox anteverrectionis
diem celebris
olim, ac festi-
na, cur.

Dion Alex.

Requæz. tom. 2.

A perseverare in ieiunio, & vigilia usque ad quartam noctis vigiliam: tum etiam ex eo, quod Missa Paschalis, & cantica lætitiæ, ut *Gloria, Alleluia*, non solebant in Ecclesia cantari usque ad diluculum: vel prope. Quod verò Ecclesia in officio Sabbathi sancti, noctem illam magnis efferat præconijs, non ideo est, quod Christus media nocte surrexerit: sed quia in fine illius noctis, cum adhuc aliqua ex parte duraret, Christus reuixit: illud enim primum diei crepusculum, vox appellari potest (ut D. Thom. sup. notavit,) quia nondum sunt omnino expulsa tenebræ quamuis iam sol lucere incipiat.

D. Thom.

SECTIO III.

Quot fuerint transacta hora à morte Christi usque ad resurrectionem, atque adeo quomodo Christus tribus diebus, ac noctibus mortuus iacuerit.

Propōnimus hæc duo simul tractanda, quia inter se connexa sunt. Prior igitur pars facile ex præcedenti quæstione definiri potest.

Dicendum est enim à morte Christi usque ad resurrectionem ferè quadraginta horas intercessisse, quibus anima eius fuit in inferno (ut supra dictum est) corpus verò ferè triginta sex horis iacuit in sepulcro. Tota hæc assertio ex communi sensu, & traditione Ecclesiæ haberi potest, & traditur ab Augustino in dialogo ad Orosium, 65. quæstionum, qu. 26. & alijs locis superius citatis, quem sequuntur Beda Mat. 12. & Marc. & Luc. ult. & Anselm. super Matth. c. 12. & ult. Et explicatur ex dictis. Quia Christus mortuus est hora nona diei feriæ sextæ: resurrexit autem in aurora diei Dominicæ, id est, vel duodecima hora noctis præcedentis, vel prope illam, quia in ortu solis finitur, ergo à morte usque ad resurrectionem intercesserunt quadraginta horæ, nimirum quatuor diei parasceues, & duodecim primæ noctis sequentis, & aliæ duodecim diei Sabbathi, & aliæ duodecim noctis Sabbathi, quæ omnes quadraginta efficiunt. Ex quibus quatuor primæ partim in cruce post mortem elapsæ, partim in funere curando consumptæ sunt, reliquis verò triginta sex iacuit in sepulcro secundum corpus: secundum animam autem (quæ statim post separationem à corpore descendit in infernum, & inde non exiit, donec ascendit, ut suo corpori vniretur) omnibus quadraginta horis mansit in corde terræ.

Hora à morte
Christi usque
ad resurrectionem
elapsa quot.
Aug.
Beda.
Anselm.

Est autem circa hoc obseruandum, in his horis computandas esse duas extremas, in quibus mors, & resurrectio factæ sunt, ut constabit facile computando numerum prædictarum horarum, ex quo necessario sequitur, has horas quadraginta non fuisse integras: quia (ut supra vidimus) Christus mortuus est inchoata iam hora nona, illa ergo pars huius horæ quæ pertransiit ante mortem Christi, defuit in primis huic tempori quadraginta horarum. Rursus duodecima hora noctis Sabbathi, quæ est quadagesima in prædicto numero, finitur in ortu solis id est, in ascensu corporis solaris supra nostrum horizontem, præsertim cum esset tunc tempus æquinoctij, in quo dies artificialis ab ortu ad occasum solis est æqualis nocti ab occasu ad ortum. Certum est autem ex dictis, Christum resurrexisse aliquanto tempore ante ortum solis, prædicto rigoro modo explicatum, ergo illud etiam tempus, quod fuit à resurrectione Christi usque ad egressum solis, defuit huic tempori quadraginta horarum. Vnde viterius mihi incertum redditur, an resurrectio Christi attigerit quadagesimam horam, vel tantū trigessimam nonam. Quia aurora diei albescere incipit per horam, & dimidiā ante ascensum solis supra horizontem, ergo quamuis Christus surrexerit

T t post

post aduentum auroræ, resurgere potuit curren-
te hora vndecima noctis Sabbathi, atque adeo in tri-
gesima nona hora à morte sua. Quod etiam sit ve-
rissimum ex dictis, & ex modo loquendi Euangeli-
starum, & propter hanc incertitudinem addi in-
clusione particulâ illâ, *scilicet*, quæ ita dimittit, ut ve-
ritas assertionis stare possit, etiam si illæ horæ tantum
fuerint triginta nouem. Quamquam quia proprium
& indiuisibile tempus resurrectionis nobis incertum
est, & alioqui constat testimonia resurrectionis cœ-
pisse videri paulo ante ortum solis supra nostrum
hemisphærium, morali modo loquendo de rebus,
prout in hominum notitiam cadunt, recte compu-
tatur illud tempus usque ad vltimam horam ante
ortum solis inclusiue, & ita recte numerantur qua-
draginta horæ. Ex quibus aperte refellitur eorum
opinio, qui hunc numerum horarum augere ten-
tarunt, dicentes Christum septuaginta duabus ho-
ris defunctum iacuisse. De quorum opinione supra
in prima sectione dictum est. Et hæc de priori parte
huius quæstionis.

*Tribus die-
bus, & tri-
bus noctibus
in corde ter-
ræ Christus
fuit.
Chrysost.
Euthym.*

Circa secundam partem simpliciter dicendum
est, Christum fuisse in corde terræ tribus diebus, &
tribus noctibus: siue hoc exponatur ratione animæ
existentis illis diebus in inferno, ut Patres frequen-
tius exponunt, quos supra retulimus disputantes de
descensu Christi ad inferos: siue ratione corporis
iacentis in sepulcro, ut exponunt Chrysostomus. hom. 44.
in Matth. & Euthym. cap. 23. Neutra enim expo-
sitiō ad præsens refert, quamuis prior commodior sit,
ut in superioribus dixi. Assertio ergo posita est de fi-
de. Quia sub eisdem verbis habetur expresse Matth.
12. vbi etiam præfigurata dicitur hæc veritas in Iona,
qui fuit in ventre piscis tribus diebus, & tribus nocti-
bus. Quam prophetiam eleganter tractat Irenæus lib. 3.
contra hæres. c. 22. & lib. 5. c. 5.

*Matth. 12.
Ioan. 2.
Iren.*

Difficultas autem magna est in explicandis his
tribus diebus, & tribus noctibus: quia quadraginta
horæ, quibus tantum diximus, Christum iacuisse
mortuum, non videtur tot dies, ac noctes posse cō-
ficere. Quæ ratio mouit eos, qui septuaginta duas
horas huic tam diu tribuerunt, quorum sententia
satis reiecta est. Alios verò compulit, ut dicerent re-
uera Christum non fuisse in corde terræ tribus die-
bus, & tribus noctibus. Quod ita aperte docet Eu-
thym. c. 68. in Matt. Dicit enim tres illas noctes fuisse
implendas in nocte diei Dominicæ, in qua Christus
resurgere constituerat: breuius tamen tempus il-
lud, quia Iudæi decreuerant non custodire sepulcrum,
nisi usque ad occasum solis diei Dominicæ. Opor-
tuit autem ipsum resurgere antequam custodes sep-
ulcri tollerentur, ut omnis Iudæorum contra-
dictio, & tergiversatio excluderetur. Quod si obij-
cias hoc modo falsam reddi Christi sententiam. Re-
spondet non esse falsam. Nam qui implet promissum
ante tempus, quod designauerat, non est infidelis,
sed liberalis. Sed hoc non satis facit, quia saltem pro-
phetia esset falsa, qua simpliciter prædictum est, Chri-
stum futurum in corde terræ tribus diebus, & tribus no-
ctibus. Nisi fortasse dicat, non fuisse absolutam pro-
phetiam, sed conditionatam. Quod est contra omni-
um patrum intelligentiam, & contra figuram,
quæ in Iona præcessit. Item, quia si vera est illa in-
terpretatio: non fuisset necessarium ad veritatem ver-
borum Christi, expectare tertium diem, quod ab-
surdissimum est. Deinde, vnde nouit Euthym. de-
creuisse Iudæos tollere custodiam militum ante
noctem diei Dominicæ? Nam licet dixerint Pilato:
Iube custodiri sepulcrum usque in diem tertium, tamen
illa nox recte poterat in tertio die computari, cum
primus incepisset in nocte, quæ Sabbathum antec-
cessit, & verisimilius est, Iudæos, ut maiorem cau-
tionem adhiberent, voluisse custodire sepulcrum
usque ad tres naturales dies integros. Denique, si
verum fuisset Iudæos hoc decreuisse, & ea ratione

Euthym.

expediens futurum erat, ut Christus antea resurge-
ret, cur non potius dicemus Deum omnia præscien-
tem prædefiniisse resurrectionem tali tempore fu-
turam? Dicerem enim prius constitutum esse unum
tempus: postea verò breuiatum, & vix potest intel-
ligi sine mutatione, & est gratis, & sine fundamento
confictum. Supposita ergo infallibili veritate præ-
dictionis Christi, Patres variis modis difficultatem
hanc expedire conati sunt. Primus est Gregorius
Nyssenus orat. 1. & 2. de resurrectione, qui dicit hos
tres dies computandos esse à nocte cænæ, in qua
Christus sacrificauit se ipsum in mysterio. Nam ex-
tunc (inquit) anima illius erat, ubi eam potestas admini-
strantis collocaret, cum immixta sibi diuina virtute in lo-
co illo terra cordis obuersans. Sed (ut alia omittam),
cum hæc sententia metaphoricè & improprie in-
terpretetur verba Christi, non est admittenda. Quo-
modo enim intelligitur Christus in nocte cænæ
fuisse in corde terræ per Eucharistiam, nisi fortasse,
quia fuit in hominum visceribus, quod est valde
metaphoricum, & contra vim verborum; Nam
cum Christus dicit se futurum in corde terræ tribus
noctibus, loquitur vno, & eodem modo de omnibus
illis diebus, ergo non est dicendum fuisse in vno per
metaphoram, in altero per proprietatem. Denique
dies parasceues, quæ secuta est noctem cænæ, nu-
meratur iuxta hanc sententiam inter hos tres dies,
& dicitur fuisse primus illorum. Inquirō ergo quo-
modo illo die fuit Christus in corde terræ? Certè tunc
nec per Sacramentum, nec metaphoricè fuit in cor-
de terræ.

Greg. Nyss.

Secundus modus numerat etiam hos tres dies à
nocte cænæ, seu ab hora comprehensionis Christi.

Quia ex tunc dici potest fuisse occisus, & in corde ter-
ræ, quia ex tunc captus est, ut occideretur, & tradi-
tus potestati, ac desiderio Iudæorum, ac Dæmonum,
iuxta illud, Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.
Itaque dicitur Christus tribus diebus fuisse in corde
terræ, quia tribus diebus, ac noctibus fuit subiectus,
& traditus potestati, ac desiderio cordis Iudæorum,
qui erant veluti terra arida, & spinosa. Hanc senten-
tiam refert Anselmus Matth. 12. quam quidem non
improbat neque etiam ut literalem approbat, sed
post literalem, ut mysticam tradit. Habetur tamen
illa expositio, & reliquis omnibus præfertur in Ho-
milijs, quæ circumferuntur nomine Eusebii Emi-
seni, homilia feria quartæ post Dominicam primâ
Quadragesimæ, insinuat etiam in lib. qui Augu-
stino tribuitur, quæstionum veter. & nou. testam. ti
quæstione 64. & eam videtur probare Caiet. Matth.
12. Nullo tamen modo probanda est. Primo quidem
propter rationes factas contra primam opinionem,
tollit enim veritatem historię, & ad metaphoras
confugit. Secundo quia etiam in illo sensu tantum
per synecdochem totum à parte numerando, nu-
merum harum dierum, & noctium explicat, hoc
autem modo potest idem numerus dierum absque
metaphora exponi, ut videbimus. Et eisdem ratio-
nibus reicitur aliorum sententia, qui licet dicant
hos dies numerandos esse ab hora sepulture Chri-
sti, aiunt tamen terminari in nocte Dominicæ re-
surrectionis, qua CHRISTVS apparuit discipulis
ianuis clausis.

Ansel.

*Euseb.
Emisen.
Aug.
Caietani.*

Quia licet Christus antea surrexisset
tamen nondum resurrectio eius fuerat satis mani-
festa, vnde iuxta hominum existimationem adhuc
manebat in corde terræ. Iuxta quam expositionem
Christus non verè sed hominum falsa existimatio-
ne, fuit tribus diebus ac tribus noctibus in corde terræ,
quod est contra veritatem verborum Christi. Præ-
terea, vel est sermo de aliquibus discipulis, vel de o-
mnibus: si de aliquibus, non latuit eos resurrectionem
tanto tempore: summo enim mane manifestata est
mulieribus, Petro, & alijs. Nam licet non omnes eo
die viderint CHRISTVM ante illam apparitio-
nem, quæ facta est ianuis clausis: aliqui tamen con-
spexerunt.

spexerunt: alij vero habuerunt sufficientia signa resurrectionis. Si autem sermo sit de omnibus, dici posset Christus multis diebus fuisse in corde terræ, quia neq[ue] apparuit omnibus illo die, neque multos post dies fuit credita resurrectio ab omnibus.

Quarto alij numerant hos dies ab hora crucifixionis Christi, primam tamen noctem appellant illas tres horas tenebrarum, quæ factæ sunt Christo in cruce pendente. Ita refert Hieronymus Iona 2: non tamen approbat. Gregor. autem Nyffe. dicta oratione i. hunc etiam modum amplectitur, & coniungit suæ interpretationi, eundem sequitur Hilar. can. vlt. in Matth. Theophylact. Matth. 28. Sed (vt recte notauit August. lib. 3. de consensu Euan. cap. 24.) hæc interpretatio non est legitima. Tum quia improprie appellatur nox illud tenebrarum tempus, cum sol reuera esset in nostro hemisphærio, quamuis non luceret. Tum maxime, quia eo tempore Christus vivebat. Vnde non solum non erat in corde terræ, sed neque etiam in terra, sed potius in aere; cum esset adhuc de cruce pendens. Adde etiam iuxta hanc sententiam non vitari synecdochem, quæ posita non est necessaria alia mystica interpretatio.

Dicendum est ergo, harum trium dierum, noctiumque computationem ab hora mortis vel sepulture ad horam resurrectionis vsque iudicandam esse. Quod satis probatum est ex aliorum opinionum improbatione. Vnde fit, non posse intelligi has tres noctes, dicque de integris, neque naturalibus, vt ratio dubitandi supra facta conuincit: intelligendæ ergo sunt per synecdochem à parte totum numerando, qui modus loquendi frequentissimus est tam in scripturis, quam in alijs autoribus. Et hoc modo bene possunt tres dies in quadraginta, vel etiam in triginta sex horis comprehendi, nimirum vt dies intermedius fit inter: extremi vero secundum partes. Atque in hunc modum expedit hanc difficultatem Hierony. Iona 2. & Matth. 12. & ibi Beda Anselm. & frequentius expositores, Aug. frequenter lib. 3. de consensu Euan. cap. 24. lib. 1. questionum Euangeliorum q. 7. & lib. 3. de Doct. Christian. c. 35. & alijs locis supra citatis. Cassian. lib. 5. de Incarn. c. vlt. Beda in hom. ferie quartæ post primam Dominicam Quadragesimæ. Et indicat haud obscure Ignat. D. Thom. Aleus. art. 4. ad 1. & in 3. d. 21. q. 2. art. 2. ad 5. & in eodem loco alij Theologi. alij verò d. 22. Alexan. Alens. 3. p. q. 20. mem. 1. art. 3.

Sed in hac sententia vnum superest explicandum, quomodo scilicet hæc figura synecdoche possit tribus noctibus applicari. Nam de tribus diebus res est facilis. Quia Christus in parte diei ferie sextæ mortuus est & sepultus, & etiam in parte diei Dominicæ: Quia (vt vidimus) post inchoatam diei lucem resurrexit. At verò in noctibus non ita apparet, quia duobus tantum noctibus integris fuit in inferno, & maffit in sepulcro. Ad hoc tres inuenio dicendi modos. Primus est, non oportere singulis diebus, ac noctibus artificialibus partem aliquam accommodare: sed per dies naturales, atque ita in quacunque parte diei intelligi per synecdochem totum diem naturalem, & consequenter diem & noctem. Et hunc modum indicant Aug. D. Thom. & alij. Sed certe, cum Christus distinctè loquutus sit de diebus ac noctibus singula verificari oportet (si fieri potest) alioqui non fuisset tam propria locutio: Sicut non proprie diceretur Christus fuisse in sepulcro septuaginta duabus horis, eo quod illæ componant tres dies naturales in quibus saltem secundum partem Christus fuit in sepulcro.

Secunda expositio est, noctem, quæ est inter Sabbathum, & Dominicam bis computari, & pro duabus accipi, nimirum semel, tanquam noctem Sabbathi præcedentis, & iterum, vt principium Domi-

nicæ sequentis. Hanc refert, & commendat Marcellus de horis canon. c. 45. in fine, & 48. in principio. eamque explicat ex doctrina Patrum dicentium, à die resurrectionis Christi mutatum esse modum metiendi naturalem diem. Olim enim computabatur à principio diei artificialis vsque ad finem noctis ad significandum statum hominis lapsi, qui ex luce iustitiæ in noctem peccati ceciderat: post Christi vero resurrectionem cepit computari dies ab initio noctis vsque ad diem integrum, ad designandum statum redemptionis, in quo à nocte peccati ad lucem gratiæ reducitur. Et ideo illa vltima nox Sabbathi semel computatur, vt finis temporis præcedentis, & iterum vt initium sequentis status gratiæ, qui in Christi resurrectione exordium sumpsit, vt D. Thom. in hoc articulo dixit. Hæc verò expositio mihi videtur valde mystica. Nam illa mutatio, quæ facta dicitur in computatione dierum, ad summum esse potest in modo metiendi, vel numerandi dies, quo vtuntur homines, qui extrinsece se habet ad temporis durationem, & successionem, & illam non auget, neq[ue] mutat, Christus autem Dominus loquutus est de numero dierum, ac noctium, prout sunt in temporis duratione, sibiq[ue] succedunt.

Tertia ergo, & facilis, ac literalis expositio mihi esse videtur, vnam noctem vnius diei naturalis non esse totam noctem continuam, quæ est ab occasu solis vsque ad ortum, sed duas complecti partes noctis, inter quas artificialis dies continetur, quarum altera incipit à media nocte vsque ad ortum solis, altera vero ab occasu solis vsque ad mediam noctem. Dies enim naturalis à media nocte incipit, & ad mediam vsque noctem terminatur, vt constat ex communi modo loquendi de naturalibus diebus. Propter quod cæna, quæ fit post mediam noctem ad sequentem diem spectat, & non ad præcedentem, & idem est de alijs actionibus. Quod notauit Caic. Luc. 2. vbi ex illo verbo. *Quia natus est hodie Saluator*, colligit, Christum natum fuisse post mediam noctem & similiter quia agnus Paschalis occidendus erat luna decima quarta, inde supra collegimus fuisse occidendum ante duodecimam horam noctis. Et eadem ratione Euangelistæ vocant diem illum primum Azymorum, vt supra vidimus, & Ecclesia institutionem Eucharistiæ computat factam die Iouis.

Quia licet facta fuerit noctu: fuit tamen facta ante mediam noctem. E contrario verò natiuitatem celebrat vigesima quinta Decembris. Quia licet acciderit in nocte, quæ sequitur post vigesimam quartam, tamen à media nocte facta est. Propria ergo, & quasi naturalis, & maxime vsualis distinctio, & computatio dierum naturalium, à media nocte in mediam noctem intelligenda est. Vt significauit etiam D. Thom. supra q. 46. art. 9. ad 1. Et ratio etiam adiungi potest. Quia, cum dies constitui censetur ex præsentia solis: tunc merito censetur naturalis dies incipere, quando incipit sol ad nos redire: & appropinquare: incipit autem à media nocte, & vsque ad medium sequentis noctis procedit, vna ergo nox vnius diei naturalis prædicto modo computanda est. Vnde fit, primum diem, ac primam noctem mortis, & sepulture Christi durasse ab hora nona diei parasceues vsq[ue] ad horam sextam noctis, seu (more loquendi vsitato) ab hora quinta post vesperam vsque ad duodecimam horam noctis: secundam verò diem, & noctem fuisse integram à duodecima hora noctis parasceues vsque ad duodecimam horam noctis Sabbathi, tertiam vero noctem, & diem numerari à duodecima hora noctis Sabbathi vsque ad auroram diei Dominici. Et ita in vtroque extremo accipitur pars diei, & pars noctis, & recte per synecdochem verificantur tres dies, & tres noctes. Et hoc etiam modo optime considerari potest mysterium, quod præcedens sententia contemplabatur: quia primus horum dierum cepit in die, &

Te 2 termi-

Hieron.
Gregor.
Nyssen.
Hilar.
Theophyl.
August.

Tribus diebus
in corde
terra Christi
fuisse
quomodo
perhibetur.

Hieronym.
Beda
Anselm.
August.

Cassian.

Ignat.
D. Thom.
Aleus.

Dubium.

August.
D. Thom.

Marcell.

D. Thom.

Christi tri-
bus noctibus
iacuisse mor-
tuum quomodo
de verum.

Caic.
Luc. 2.

D. Thom.

terminatus fuit in nocte: ultimus verò offusus à nocte est, & terminatus in die. Et ita hæc expositio non est contrario sententiæ Augustini, sed quædam maior explicatio eius. Atq; hunc etiam in modum intelligendus est Leo Papa in quibusdam verbis, quæ supra citauimus ex ferm. i. de Resurrect. vbi inquit, Nihil de dierum numero deperdisse, & dum ad integrum secundum diem pars primi nouissima, & pariterq; prima concurrat. Quæ fere verba usurpans Anselm. Matth. 12. iuxta prædictum sensum illa explicat. Nam primus (inquit) dies à parte extrema annumeratus est: dies vero tertius à parte prima. Explicans verò has partes addit, Sextæ quidem feriæ diei partem, in qua sepultus est, cum nocte & die, noctem Dominicam cum eadem die illucescente pro toto similiter accipiens, habes triduum, & tres noctes. Et eandem sententiam late explicat Isidorus Peleus. Cas. Baron. Iulius Episc. 144. & Episc. 212. quem refert Cæsar Baronius tom. 1. Annal. anno 34.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus primo resurrexerit.

299.
4. d. 42. ar. 3.
q. 1. ad 3. Et
op. 3. ca. 24.
246. & 247.
fi. Et. Co. 15.
le. 3. in pri.
ad Co. 1. le. 5.

tertium sic proceditur. Videtur, quod Christus non primo resurrexerit. Nam in veteri Testamento per Heliam, & Heliseum aliqui resuscitati leguntur: secundum illud Hebræor. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suam tres mortuos suscitauit, non ergo Christus fuit primus resurgens.

3. Præterea. Matt. 27. inter alia miracula, quæ in passione Christi acciderunt, narratur, quod monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Non ergo Christus fuit primus resurgens.

3. Præterea. Sicut Christus per suam resurrectionem est causa nostre resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostra gratiæ: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed alij prius tempore gratiam habuerunt, quam Christus: sicut omnes Patres veteris Testamenti. Ergo etiam alij prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, quam Christus.

Sed contra est, quod dicitur 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Gl. Quia prius tempore & dignitate surrexit.

Respondeo dicendum, quod resurrectio est reparatio à morte in vitam. Dupliciter autem aliquis eripitur à morte. Vno modo solum à morte in actu, ut scilicet aliquis viuere incipiat qualitercunque, postquam mortuus fuerat. Alio modo, ut aliquis liberetur non solum à morte, sed etiam à nequitate: & quod plus est, à possibilitate moriendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quando aliquis uiuit subiectus necessitati moriendi quodam modo mors ei dominatur: secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, id est, potentialiter. Et sic patet, quod illa resurrectio, quæ eripitur solum ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de resurrectione perfecta, Christus est primus resurgens: quia ipse resurgens, primo peruenit ad vitam penitus immortalem, secundum illud Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Sed de resurrectione imperfecta quidam alij surrexerunt ante Christum, ad pramonstrandum quæ in quodam signo resurrectionem ipsius.

Et sic patet responsio ad primum: quia & isti qui suscitati in veteri Testamento sunt, & illi qui suscitati sunt à Christo, sic redeunt ad vitam, ut iterum moriantur.

Ad secundum dicendum, quod de illis qui resurrexerunt cum Christo, duplex est opinio: quidam enim asserunt, quod redeunt ad vitam tanquam non iterum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quam si non resurgerent. Et secundum hoc intelligendum erit, sicut Hieron. dicit super Matth. quod non ante surrexerunt, quam resurgeret Dominus. Unde & Euangelista dicit, quod exentes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Sed Augustinus in Epistola ad Euodiam hanc opinionem commemorans dicit. Epi. 99. non scio quid usquam uideri morte Domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iussu, qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterum reperiatur corporibus dormientium: videndum est, quemodo intelligatur Christus primogenitus à mortuis: si enim in illa resurrectione tot præcesserunt. Quod si respiciatur, hoc esse dictum per anticipationem, ut monumeta illo terramotu aperta intelligantur, cum Christus in cruce penderet, resurrexissent autem iustorum corpora non tunc, sed cum ille prior resurrexisset: illud adhuc refert quod moueat, quemodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictum, carnem eius non uidisse corruptionem, per hoc quod apud eos erat monumentum Dauid: & sic illos non conuincit, si corpus Dauid ibi iam non erat: quia etsi ante in recenti sua morte resurrexisset, nec caro eius uideret corruptionem, posset nihilominus illud monumentum manere.

Durum autem videtur, ut Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum si eius iam aterna donata est, cuius Christus ex femine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebræos de Iustis antiquis dicitur. Ne sine nobis constituamur, si iam in illa resurrectione in corruptione constituti sint, circa primum, quæ nobis perficiendis in fine promittitur. Si ergo Augustinus sentire videtur, quod resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere quod Hieron. dicit super Matth. Quod sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora Sanctorum resurrexerunt, ut Dominum ostenderent resurgentem. Quamuis hoc in sermone de Assumptione sub dubio relinquitur, rationes tamen Augustini multo efficaciores videntur.

Ad tertium dicendum, quod sicut ea, quæ præcesserunt Christi aduentum, fuerunt preparatoria ad Christum: ita gratia est dispositio ad gloriam. Et ideo ea quæ sunt gloriæ sue quantum ad animam (sicut perfectio Dei fructus) sue quantum ad corpus (sicut resurrectio gloriosa) prius tempore debuerunt esse in Christo sicut in autore gloriæ: gratiam vero conueniebat prius esse in his, quæ ordinantur ad Christum.

COMMENTARIVS.

Titulus huius articuli (ut Caieta. notat) de prioritate durationis intelligendus est, hanc enim esse D. Tho. mentem ex argumento, Sed contra, & ex solutione ad 3. apertè colligitur.

Distinguit ergo D. Thomas duplicem resurrectionem, alteram imperfectam, quæ corpus mortuum renouatur ad vitam iterum moriturum, quæ merito imperfecta dicitur. Quia licet excludat mortem in actu: non tamen in potentia, & in actu, non perpetuo, sed ad tempus, neque omnino. Quia licet homo uiuat in vita mortali, quodammodo continuè moritur. Et hoc modo clarum est, non fuisse Christum dominum primum omnium resurgentium, Nam & in veteri testamento, & ab ipso met Christo alij prius excitati sunt, ut argumeto primo D. Tho. probat.

Altera est resurrectio perfecta, quæ omnino ac perpetuo tam in actu, quam in potentia mortem excludit: nam est ad vitam immortalem, & gloriosam.

Et